

Бондаревська К. В.
доктор економічних наук, професор
Сірант М. О.
студент
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: СТАН ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

На сьогоднішній день проблема безробіття в Україні є вкрай актуальною та значущою. Під час війни велика частка населення була вимушена покинути свої домівки і переїхати в інші регіони чи за кордон задля власної безпеки та безпеки рідних. Багато підприємств було зруйновано, закрито, що в свою чергу вплинуло на рівень безробіття в країні.

Відтак, безробіття являє собою соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування [1].

Розглядаючи дане поняття треба приділити особливу увагу таким питанням, як: гідна праця, соціальних захист, дотримання загальних прав людини в соціально-трудовій сфері. Якщо говорити про позитивний вплив безробіття на економіку країни, то дане явище є важливим стимулятором активності працюючого населення, але все ж у більшій мірі є великою суспільною проблемою, яка несе в собі ряд негативних факторів: бюджет втрачає платників податків, знижується купівельна спроможність населення тощо. Збільшення рівня безробіття тягне за собою певні наслідки: зростання витрат на соціальні допомоги по безробіттю, зменшення ВВП, скорочення податкових надходжень, зниження якості життя, посилення соціальної напруги.

Рівень безробіття визначають за методологією Міжнародної організації праці (МОП), як співвідношення чисельності безробітних віком 15-70 років до економічно активного населення зазначеного віку. До того ж, в Україні визначають також рівень зареєстрованого безробіття як співвідношення чисельності безробітних зареєстрованих у державній службі зайнятості, до середньорічної чисельності працездатного населення [2, с.107].

На сьогоднішній день статистичних даних про рівень безробіття під час війни немає. Але про масштаби збільшення безробіття можна зробити висновки зі свіжого опитування групи "Рейтинг". Станом на кінець липня, кількість респондентів, які втратили роботу зросла до 39% (з 35% у червні). Якщо врахувати, що до війни не мали роботи 12%, то наразі таких понад 37% з усієї кількості опитаних, тобто приблизно втричі більше. Очікувано найгірша ситуація на сході (там без роботи 57%), найкраща — заході країни (32%). Схожі оцінки наводить і НБУ, за його даними, рівень безробіття в Україні наразі сягає 35% [3]. Якщо подивитись на статистику рівня безробіття в Україні до початку війни, то ми можемо прослідкувати суттєве зростання показників безробіття (табл.1).

Таблиця 1. Показники зайнятості та безробіття населення в Україні за 2002-2021 рр.

	Економічно активне населення(у % до всього населення відповідного року)	Зайняте населення (у % до всього населення віком від 15 р. і старше)	Безробітне населення (у % до всього населення відповідного року)	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних (у % до всього населення)
2002	42,7 %	56,6 %	4,4 %	10,3%	2,1 %
2003	43,0 %	56,9 %	4,2 %	9,7%	2,1 %
2005	43,3 %	57,7 %	3,4 %	7,8%	1,9 %
2007	44,1 %	58,7 %	3,0 %	6,9 %	1,5 %
2008	44,6 %	59,3 %	3,1 %	6,9%	1,3 %
2009	44,0 %	57,7 %	4,2 %	9,6%	1,5 %
2013	45,0 %	60,3 %	3,5 %	7,7%	1,1 %
2014	41,9 %	56, 6 %	4,1 %	9,7%	1,1 %
2015	40,5 %	56,7 %	3,8 %	9,5%	1,1 %
2018	40,8 %	56,7 %	3,7 %	9,1%	0,8 %
2019	41,0 %	51,4 %	3,5 %	8,6%	0,8 %
2020	40,4 %	50,5 %	4,0 %	9,9%	1,1 %
2021	40,1 %	49,2 %	4,1 %	10,3%	0,7 %

Джерело: розраховано авторами за даними [4]

Так, у 2002 році рівень безробіття становив 10,3%, і з кожним наступним роком даний показник зменшувався: 2003р. - 9,7%, 2005р. - 7,8%, 2007р. - 6,9%. Але після фінансово-економічної кризи 2008 року рівень безробіття різко підвищився до 9,6 %. Далі спостерігається тенденція до зниження, але вже у 2014 році через бойові дії на Сході України, анексії Донецької та Луганської областей рівень безробіття зростає і становить вже 9,7 %. Такий же показник був у 2003 році. У 2015, 2016 рр. рівень безробіття хоч і високий, але все ж знижується. А ось у 2020 році під час пандемії COVID-19 зростає до 10,3%. Це означає, що Україна повернулася до рівня 2002 року.

У часи війни проаналізувати показники зайнятості та безробіття вкрай важко, але можливо, зокрема, завдяки статистичним даним на сайті Work.ua. На рисунку 1 зображені загальна кількість вакансій і резюме у базі за 2022 рік. Отже, кількість пропозиції робочої сили (людей, які готові працювати) в десятки разів більше ніж показників попиту на неї. Це означає трудонадлишковий тип кон'юктури ринку праці, що в свою чергу тягне за собою бідність населення, неможливість забезпечити себе і свою сім'ю першочерговими потребами, навантаження на бюджет країни, адже кількість громадян, що потребують допомоги, з кожним днем зростає.

У квітні 2022 року ситуація на ринку праці була найгіршою, кількість вакансій становила 14 тисяч, а ось бажаючих працювати стало тільки більше. На сьогодні кількість вакансій дещо збільшилась і становила 50 645, але у порівнянні з кількістю пошукачів роботи це дуже мало.

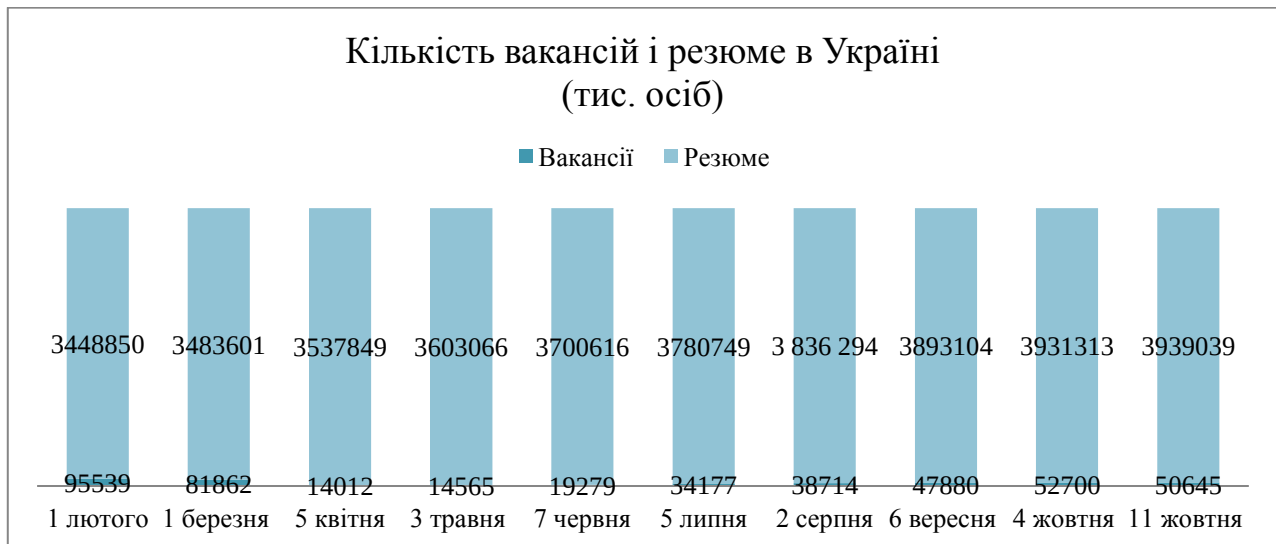

Рис. 1. Кількість вакансій і резюме в Україні з 1 лютого по 11 жовтня 2022 року
Джерело: розраховано авторами за даними [5]

Таким чином, на сьогоднішній день проблема безробіття є дуже актуальною і надзвичайно важливою. Адже велика кількість громадян залишилися без роботи і стільки ж шукають роботу, при цьому заробітна плата працюючих громадян не завжди у повній мірі може задовільними навіть першочергові їх потреби. У той же час в період післявоєнного відновлення України може виникнути інша, не менш значуща проблема. Адже більшість висококваліфікованих працівників виїхали за кордон, а під час війни виникає дисбаланс по регіонах України, тому що більшість компаній і людей релокуються у західних областях.

На нашу думку, після закінчення війни задля покращення ситуації важливими є наступні заходи: допомога малому та середньому бізнесу, розвиток підприємництва (зокрема, забезпечення бажаючих створити свій бізнес необхідною матеріальною підтримкою); реалізація програм з працевлаштування молоді; надання оперативного доступу до бази вакансій, своєчасне її оновлення; заохочення громадян працювати офіційно та детінізація ринку праці.

Література:

1. Про зайнятість населення: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
2. Семенова К.Д. Аналіз впливу економічної кризи на рівень безробіття в Україні. Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. № 1(44). С. 106-111.
3. Підтримати своїх. Як компанії піклуються про працівників під час війни. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/pidtrimati-svojih-yak-kompaniji-pikluyutsya-pro-pracivnikiv-pid-chas-viyni-01082022-463588>
4. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>
5. Кількість вакансій і резюме в Україні. Загальна кількість в базі. Work.ua. URL: <https://www.work.ua/stat/count/?time=year&quantity=1>